

Eva Vilanova Arrufat

NO EM PORTEU ROSES

XLI Premi de Narrativa Ribera d'Ebre

NO EM PORTEU ROSES

Notes de Color — 126

NO EM PORTEU ROSES

EVA VILANOVA ARRUFAT

XLI PREMI DE NARRATIVA RIBERA D'ÈBRE

□■ Cossetània

Aquesta obra ha estat guardonada amb el XLI Premi de Narrativa Ribera d'Ebre, convocat per l'Ajuntament de Vinebre, amb la col·laboració del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre i el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre.
El jurat el formaven Nara Garreta Porta, Joan Josep Miracle Amat, Jordi Montagut Mañé, Marta Pros Altés i Rosa M. Pros Jordà.

L'edició d'aquest llibre compta amb la col·laboració de:

ajuntament
de VINEBRE

I amb el suport de:

Diputació Tarragona

Primera edició: agost del 2024

© del text: Eva Vilanova Arrufat

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977602591
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-386-2

DL T 642-2024

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

A la Laia i la Mireia,
que estimo sense límits ni mesura
i m'omplen i m'ho omplen tot.

Hivern

I

La iaia Rosa mira el televisor amb el volum disparat. Li agrada tenir el comandament a la mà quan hi és ella sola, al menjador. Això l'apodera. Està encongida, arraulida al sofà i, si no fos per la teta blanca que sobreixís del respatller i els decibels que es desmarxen a la seva voluntat, avui ni s'adonarien que hi és. Ja ha passat la ratlla dels noranta i la sordesa fa força anys que l'acompanya. De fet, dels cinc sentits, només en conserva dos en bones condicions: el tacte i, per desgràcia seva, el gust, que li transmuta la golosia en gana. Les parets retronen afligides pels guirigalls i sons estridents que surten de la pantalla. El terrabastall arriba també a la cuina, on hi són la filla i la neta, l'Hortènsia i la Violeta. Mare i filla es preparen un beuratge amb suc de llimona calenta i mel. Aquest març excessivament calorós, amb oscil·lacions tèrmiques descontrolades, les ha empiocat.

—Mama, que mos fan mal les orelles! —crida l'Hortènsia des de la cuina amb la veu desgavellada. Després del bram es posa la mà al coll; ha forçat massa la veu i la gola se'n ressent. Espera que aquest refredat que pateix no sigui víric; els pares darrerament pateixen una atracció desmesurada a tota mena d'agents patògens que s'aprofiten de la debilitat dels seus cossos per fer-los els seus hostes. Només faltaria que ara emmalaltessin ells. A la Rosa, no li ha arribat, el clam de la seva filla, i continua estàtica seguint les imatges que circulen sorollosament pel televisor.

—No t'ha sentit, mama. —La Violeta escura el got amb la cullera intentant pescar les darreres traces de llimona. Malgrat el posat mus-

tia d'aquesta tarda, espera que la poció ancestral li calmi la gola i la revifi per dins i per fora. Potser necessitaria també una sessió de xapa i pintura per intentar dissimular el quadre vertiginós recentment estrenat que carrega. Duu la cabellera negra maldestrament agafada a la coroneta dibuixant un monyo de petites dimensions que li deixa la part baixa del coll lliure. Aquesta nit ha dormit d'una tirada, com una soca. La cara de figa pansida emmirallada a la porta del forn no fa honor al descans a l'ample i sense despertador, del qual, excepcionalment, ha gaudit. Hauria d'haver estat un son epidèrmicament més reparador, amb totes les hores que ha descansat. "Avui esta cara no és del tot meua", es diu. Convindria començar a arreglar-se i intentar una metamorfosi que la renovi. No pot sortir amb aquests ulls de peix bullit. Aquest cap de setmana el té lliure; els bessons se'ls va endur ahir el seu exmarit, en Pep. Avui, exempta d'exercir cap mena de tutela, només contempla santificar la tarda de dissabte amb una cerveseta i un plat d'olives amb la colla, per no perdre el costum. La pluja de crits, trets i motors revolucionats que surten de la pantalla del televisor l'ensordeixen i li dificulten continuar amb la conversa acabada d'engegar amb l'Hortènsia, la mare. La iaia continua fent de les seves amb el comandament. L'Hortènsia surt disparada de la cuina i entra al menjador.

—Mama, posat los auriculars! Amb los quartos que mos van costar i no hi ha manera que els facis servir! —Abaixa el volum del televisor i li encasta l'artefacte a les orelles. L'anciana calla i es deixa fer, resignada.— Ara dona-li més veu, si vols.

L'Hortènsia està a punt de tornar a la cuina amb la seva filla quan fa marxa enrere. La mare plora. Molt minsament, sense fer soroll. Se li apropa per corroborar-ho. Sí, té les galtes humides i un posat molt pansit. Li eixuga els pòmuls i s'acomoda al seu costat.

—Què et passa, mama? —Se li apropa encara més.— No deu ser per això dels auriculars? Que no et trobes bé? Te fa mal alguna cosa? A veure si t'hauràs constipat, tu també!

L'anciana capbussa la mà dins la butxaca on té el paperet convenientment plegat, amb la proclama preparada. Pensava exposar-los-hi demà, quan hi fossin també el Toni i l'Oriol, el seu net i la seva parella. Està convençuda que, si algú pot donar-li un cop de mà, és el noi.

Però ara pensa que un excés de públic podria resultar contraproductiu i ha decidit avançar la notícia per no embromar-los el dinar familiar dominical que tenen previst fer demà. O potser perquè en parlin abans i accelerin les passes per aconseguir el seu objectiu, ves a saber! Ha deixat el discurs en paper, no amb la intenció de llegir-los-hi, sinó més aviat per ajudar-se a estructurar les idees. Sempre ha estat molt metòdica, la iaia. No vol descuidar cap detall transcendent que pugui contribuir a assolir el seu propòsit. Tots els mots estan ben mesurats. També ha repetit l'al·legat unes quantes vegades davant el mirall. L'escenificació, però, no li ha quedat gaire llúida, perquè mentre el rellegia l'anava traduint simultàniament. L'ha fet en castellà, que domina més a l'hora d'escriure, i aquest detall ha alterat la posada en escena. Els assajos no li han donat bon resultat. Ara mateix no sap si llegir-lo o treure'l només a tall de guió. Sigui com sigui, espera que la seva estratègia sigui efectiva.

—Mama, però et passa alguna cosa o no? Per què fas esta cara?
—L'Hortènsia continua al seu costat esperant un gest o un mot aclaridor. La Rosa se la mira. Agafa altre cop el comandament i apaga el televisor. Es treu els auriculars, que la destorben. Amb la mà palpa la tauleta del telèfon, agafa les ulleres que hi ha a sobre i se les deixa descansant damunt la falda, per si de cas. Ho fa amb dificultats, l'artròsi fa anys que li entumeix les mans i li limita els moviments de les extremitats. Se sent observada, i això li agrada.

—Digues-li a ta filla que vingui, també. Us haig de parlar —diu, finalment. Continua amb la mà a la butxaca acaronyant el paperet. Està neguitosa, les mans li suen. En aquest moment el seu marit, el iaio Narcís, ajudat pel bastó, entra a poc a poc al menjador. Quan intueix l'escena gira cua i torna a sortir al jardinet. Ja sap de què va, tot plegat. Prefereix no ser-hi quan la seva dona comenci a buidar-ho.

—D'acord, ara la crido. —L'Hortènsia torna cap a la cuina a trobar la seva filla.— La mama està molt estranya esta tarda, a veure per on mos sortirà ara, la madame —remuga. Mare i filla desfilen cap al menjador i s'apropen a la Rosa.

L'anciana les mira a totes dues amb un posat seriós. La seva neta és al seu costat, l'Hortènsia a la butaca del davant. Ara no sap per on començar. Malgrat que té el discurs molt ben estructurat i amb una

introducció perfecta per fer més comprensible el relat, en aquests moments no troba convenient treure'l. Potser semblarà massa prosaic, si els ho comunica amb el paper a la mà seguint-ne el guió. Ara se li ha capgirat tot. Ha perdut els papers, i no literalment. Decideix entrar a matar. Té el públic aspectant pendent dels seus moviments. Anirà al gra, sense preàmbuls ni paperassa de crossa.

—Vull lo divorci. Ton pare ja ho sap, nena —mirant-se l'Hortènsia— i hi està conforme. —Ho ha deixat anar d'una tirada, prescindint del pròleg. Les mans li tremolen. Després d'abocar-ho fixa la vista en la pantalla buida del televisor. Tem mirar-les.

S'ha fet un silenci incòmode. Molt incòmode. Les dues dones es miren estranyades. La iaia sempre ha estat molt de la conya, irònica i ràpida. Potser és una broma de les seves. No saben com reaccionar. L'Hortènsia és la primera que hi intervé:

—Què és això, mama? Una càmera oculta d'estes? —riu—. On és la càmera, davall lo quadro? —S'aixeca per escenificar la recerca d'algun aparell. Se'n fot, encara que intueix que la Rosa no fa cap acudit.— No mos diràs també que vols refer la teua vida amb un jovenet d'anunci? —continua rient de manera forçada. És un riure fals, simulat. Ara que la Violeta està més tranquil·la, la mare engega un nou front—. No hi ha manera de relaxar-se, en esta família!

—A què ve, això, ara? No té gaire sentit, lo que mos has dit. No ho veus, iaia? —La Violeta se li apropa de manera assertiva, amb calma. No riu, però tampoc expressa una preocupació excessiva; al contrari de la seva mare, que continua dempeus davant l'anciana amb els ulls vidriosos. De fet, l'Hortènsia no sap què més dir. Ara mateix només pensa en el pare, que és fora al jardí contemplant els rosers.

—Fa més de setanta anys que soc casada. —La Rosa continua i torna a aturar-se. Està bloquejada, fa un parèntesi. Tantes coses que els volia dir i ara no sap com fer-ho. Però no es pot fer enrere, ho ha d'acabar de rematar. Agafa aire.— L'he volgut molt, a ton pare, nena —es mira l'Hortènsia— i el continuo volent, però si tingués la teua edat —s'apropa amb el cos a la Violeta i li agafa les mans— fa temps que hauria fet lo mateix que has fet tu per anar a viure amb la Palmira. Les dos soles.

Tant la Violeta com l'Hortènsia han emmudit de cop. Intenten processar el que acaben de sentir. L'Hortènsia trenca el silenci alçant el to de veu.

—No mos deus voler dir lo que em sembla entendre que vols dir, mama? Este color encara m'agrada menys. Gens, de fet! No li veig la gràcia! —L'Hortènsia està tensa i engega un passeig nerviós pel menjador.

—No te'n vull fer cap, de gràcia, nena. Esta és la meua última voluntat. Vull lo divorci i anar a la residència amb ella. Hi podem anar los dos; no em fa cap pena si també ve ton pare. Te diria més, penso que també hauria de vindre. Ell també ho vol. Lo que tinc clar és que em vull morir al costat de la Palmira.

A l'Hortènsia se li comença a regirar l'estómac. Al seu imaginari va construïnt imatges de la Rosa que intenta apartar, però no pot. Té basca. Les mares haurien de ser asexuals, com els àngels.

—Però, iaia, ja t'ho has pensat bé? Per a això no cal cap divorci. No té cap sentit a la teua edat. Pots continuar visitant-la a la residència sense necessitat de remenar papers. —La Violeta continua apropant-s'hi amb un to transigent, benèvol. La Rosa la sent més calmada que la seva filla; això ja s'ho esperava. Tenia molt clar que els seus nets serien els primers a obrir-li la porta. Ja l'acabarà convencent del tot la Violeta. I al Toni, quan hi parli, segur que se'l posarà a la butxaca. Espera que tots dos puguin interferir per ella a la seva mare. De moment, el primer pas ja l'ha fet.

—Sí, filla. Ho tinc molt clar. Toni, lo nen...

—No, mama. No vagis per este camí! —L'Hortènsia la talla, no vol sentir més arguments i molt menys que utilitzi el seu fill per exemplificar la seva pròpia situació. Per aquí no hi passa. No considera que les dues circumstàncies siguin comparables. Deixa les dues dones i entra a la cuina a recollir les tasses amb restes de suc de llimona i posar-les al rentaplats. Ara mateix necessita prendre distància i buscar alguna activitat per airejar la ment.

El menjador ha emmudit. De fora el carrer els arriba el brogit d'un motor; acaba d'aparcar un vehicle davant de casa. És l'Antoni, el marit de l'Hortènsia, que torna del tros, on ha anat a comprovar que al mas hi tinguin prou cadires per al dinar de demà. Ella treu el cap

per la finestra i veu el Narcís, el pare, parlant amb ell. Sogre i gendre s'apropen als rosers. El pare segur que li deu donar alguna explicació sobre el cultiu de les roses, imagina. Les temperatures elevades dels darreres dies han accelerat encara més la sortida de les flors. Potser convindria fer-lo entrar, ja, es diu l'Hortènsia. El sol està a punt d'amagar-se i, malgrat que avui la tarda ha estat calorosa, quan s'acabi d'enfosquir tornarà a baixar la temperatura.

—A veure si es constiparà, també, vostè! —El seu marit obre la porta i fa entrar el Narcís; ell també ha tingut el mateix pensament que la seva dona. L'Hortènsia sospira alleugerida.

La Violeta desfila cap a l'habitació a preparar-se per sortir i es creua amb el pare, l'Antoni, que acaba de fer acte de presència al menjador amb el iaio. L'Antoni saluda amb el gest la Rosa; se li fa estrany que la sogra s'estigui en silenci amb la mirada perduda davant la pantalla fosca del televisor. Sent l'ambient carregat; no sap quina en deu haver passat, ara. Entra a la cuina i nota també la seva dona tensa. En pregunta el motiu. L'Hortènsia esquiva la resposta i li demana què voldrà per a sopar, una truita de fesols o les restes que han sobrat del dinar. L'Antoni cau en el parany i es decanta per la truita. Ella no té ganes de parlar-ne, ara, de la petició que acaba de fer-li la seva mare. Ja ho explicarà al seu marit més tard al coixí, quan estiguin tots dos sols. Decideix quedar-se feinejant a la cuina. Encara és d'hora per sopar, però necessita moure's, omplir aquest espai de temps que l'incomoda. No té ganes de tornar al menjador; tem que la mare vulgui engegar altre cop la conversa que han deixat aparcada i posar-ho en comú amb l'Antoni i el pare. N'és ben capaç. Ara no, està sobrepassada. Agafa un tamboret i hi puja a sobre. Comença a retirar de l'armari de dalt tots els estris que hi ha anat entaforant perquè els dona poc ús. Molts ni recordava que hi eren. L'espai necessita neteja i un inventari.

L'Antoni torna al menjador, s'acomoda al costat de la sogra i engega el televisor. El iaio Narcís es queda a la cadira del costat de la finestra intentant discriminar amb la vista els rosers de la jardinera arran de terra, però el cel s'ha enfosquit del tot, ja. La imatge se li presenta massa difuminada. Al cap d'un moment se sent un plaf-plaf que els arriba des de la cuina; l'Antoni s'hi atansa. La seva dona és damunt el tamboret, fent dissabte. De l'armari de dalt li ha caigut una capsa

de cartó i objectes de naturalesa variada i utilitat dubtosa. El terra és un escampall. Ell l'esbronca, el tamboret té molt poca estabilitat i podria fer-se mal; a més a més, tampoc són hores de remenar armaris i desempolsegar rampoines inútils.

Ella no l'escolta, el deixa dir. Baixa del tamboret i hi torna a pujar amb una baieta a la mà i esprai per rentar. Saneja l'armari i torna a baixar a replegar tots els estris de terra. De dins la caps de cartó n'han sortit un grapat de petits motlles nadalencs de silicona. Els va adquirir fa dècades en alguna fira que ara no recorda; només els ha fet servir una vegada, no sap per què els va comprar. Avui no té ganes de conservar res. Agafa una bossa i hi introdueix tots els motlles. També hi entafora una eina per tallar ous durs que no ha fet servir mai i una bossa plena de draps de cuina molt fets malbé que no sap per què guarda. De draps en va sobrada. Tanca la bossa i surt amb pressa de la cuina. L'Antoni li demana on va; està molt estranya, aquesta tarda. Però ella no l'ha sentit. Surt al carrer, s'apropa als contenidors d'escombraries i llança la bossa. Quan torna a entrar a casa està suada i cansada pel tràfec. Era el que volia, per relaxar-se. Ara no vol pensar. En res.

La Violeta surt del bany i s'acomiada de la família. Avui no cal que l'esperin per sopar, comenta. Abans de marxar fa un petó als iaïos. Primer al Narcís i després a la Rosa. S'ha apropat a la iaia com si res no hagués passat, com si la conversa que acaben de protagonitzat no hagués existit i no li hagués alterat la tarda a la seva mare.

La iaia li retorna el petó. Està molt maca, aquesta tarda, la seva neta.

—S'ha amanit ben amanida —es diu—. La deuen esperar les amigues; esta sempre té comparsa. Ai —es lamenta—, si jo hagués nascut més tard! Com ha canviat lo món! —remuga en veu baixa mentre observa com la Violeta agafa les claus i es redreça els cabells abans de sortir—. Vaig nàixer massa prompte!

II

El paisatge d'oliveres riberenques dona la benvinguda a la iaia Rosa. Abraonada a l'Hortènsia, camina esquivant els sots del terra pendent de les pedres i del sol terrós.

—Oco on poses los peus, madame! —El iaio Narcís adverteix la seva dona. Ja són gairebé al bancal que delimita el tros i les pedres del camí els dificulten el pas. Al Narcís li arriba la imatge del mas, una petita edificació d'una sola planta que l'Agustí, el seu sogre, va construir abans de la guerra per desar les eines del camp. Els maons llueixen encara més blancs, els colors vius de les roses enramades els fan visualment més nets. El contrast il·lumina la paret. Els arriba el perfum de les flors acabades d'esclatar, i ell les observa engrescat. Enguany encara no havia vist la floració de l'arbust grimpaire. Des que ha sortit de casa no hi ha parat de pensar. També fa una ullada a l'hortet que ha dissenyat enguany el gendre. Malgrat que el cultiu de la finca és de secà, no hi falta l'aigua; la proximitat amb l'Ebre fa que el pou que omple la bassa tingui una gran capacitat hídrica. Els ametllers i les oliveres sempre han estat ben hidratats. Això ha animat l'Antoni a plantar tomàquets, carabassons i pebrots. De moment només ha preparat el terra. En un parell de setmanes hi farà els sots i hi introduirà el planter.

La Rosa es mira la bassa a tocar del mas: quatre parets austeres sota un sostre de canyissos que l'Agustí, el pare, va alçar al tros. La petita edificació té marcada davall l'única finestra que l'aireja la paraula Margalef, el seu cognom. L'Agustí va esgarrapar-lo dibuixant

una ema majestuosa, de grans dimensions amb relació a les altres lletres que el configuren. S'apropa a la paret, hi fa descansar una mà, i amb l'altra repassa a poc a poc amb el bastó cada lletra. En Narcís se li acosta i l'observa. Per la cua de l'ull veu també l'Antoni, que després de preparar-los seient s'ha allunyat cap a l'altra banda i s'ha plantat davant la barbacoa que estan a punt d'estrenar. Avui el gendre els farà el dinar abduït pel misteri de les barbacoes, que l'arrossega a posicionar-se davant les flames i cuinar per a tots amb una cervesa a la mà. Només al ras i vora el foc assumeix les tasques de preparació dels aliments que després posarà a taula. També ho fa a casa, de tant en tant. Massa de tant en tant, però, i quan s'hi posa necessita després la valoració positiva dels comensals per mantenir intacte el seu ego. També s'ha autodenominat mestre paeller de la família, i li surten prou bons, els arrossos. Ha de ser, però, davant del foc i a l'aire lliure, perquè pateix del mal heretat del pare i l'avi, que el desubica a l'hora d'encertar la porta de la cuina, pobret. Si no és amb flames, al ras i amb una espurna d'espectacle perd la noció de la recepta i no sap distingir entre un pebrot i una carxofa. El misteri de les barbacoes.

La iaia Rosa agafa seient. Es mira l'escena apoltronada a la cadira que li ha preparat el gendre, al costat del Narcís. Tots dos han deixat de ser-los útils, ja. S'estan vora la taula que ha disposat també l'Antoni, sota el porxo encanyissat que cobreix l'entrada del mas. Avui dinaran al descobert; el temps hi acompanya. Aquest març està sent força feixuc; la primavera meteorològica arriba cada cop més aviat, molt abans que l'astronòmica els marqui el canvi d'estació.

De moment només hi són els dos matrimonis, al tros, i els avis es regalen silenci per gaudir de la pau del paisatge. El Narcís arrossega amb dificultats la cadira i s'apropa encara més a la seva dona. La Rosa li agafa la mà. Sempre que puguen al mas tots dos s'omplen i regalimen tendresa. Però l'arribada d'en Pep, l'exmarit de la Violeta, els altera el moment de relaxació.

En Pep ve carregat amb els dos nens, l'Adrià i el Jan, que surten corrents del vehicle com a expulsats a propulsió. S'ha acabat la pau. Li corresponia a ell, la tutela dels bessons, tot el cap de setmana, però la Violeta va demanar-li avançar la tornada perquè els bessons no es perdessin l'àpat a l'aire lliure organitzat pels iaies, i en Pep va adap-

tar-se al canvi. Es porten molt bé tots dos, de fet, millor que quan conviuen junts.

La iaia es mira en Pep de dalt a baix. El repassa ben repassat. Sempre l'ha trobat un noi molt atractiu, alt, ben plantat i amb un culet molt ben posat. L'edat no li impedeix reconèixer la bellesa, sigui on sigui. També ho va ser molt, ella, d'atractiva. Però d'això ja en fa massa anys; la carn ha cedit a la gravetat encongint-la i mudant-li la closca, que ha madurat en excés. El cap, però, encara li tresca amb energia. Massa, potser. Llàstima que no l'acompanyi l'ossamenta!

En Pep s'apropa als dos iaies, els fa un petó i deixa les bosses dels nens sobre la taula.

—No ha arribat, la Violeta, encara? —els demana mentre segueix amb la mirada el joc dels nens, que es barallen per pujar al gronxador casolà que els ha preparat l'Antoni. L'ha col·locat massa a prop de la bassa, pensa.

—Encara no —la Rosa respon també negant amb el cap i gesticulant teatralment—. Quan la vegis no la reconeixeràs, està molt flamenca! Divendres se mos va tallar una mica els cabells i s'hi va posar un color molt encertat. Tu també estàs molt pinxo, avui, xiquet! —li deixa anar.

—Gràcies, Rosa! —En Pep riu, se sent acorralant per la iaia. Cada cop que el veu, a part d'ensabonar la seva neta, l'afalaga també a ell. Deu ser per equilibrar. Ho ha començat a fer des que ja no estan junts. S'ensuma la seva tàctica.

En Pep accepta la cervesa que li ofereix l'Antoni, el sogre. Bé, exsogre, que se li acosta suat i amb la cara encesa pel foc. Abans de marxar vol veure la Violeta i passar-li l'informe de la jornada d'ahir. Tots dos s'apropen a la taula, on són els iaies i l'Hortènsia, i enceten una conversa per amenitzar l'espera.

La Rosa observa com en Pep renya un dels nens, que intenta veure el cul al plat de patates que acaba de treure la seva àvia; n'agafa de quatre en quatre. “És un bon xiquet, en Pep”, es diu la Rosa, que no entén com la neta ha deixat escapar un noi tan agradable a la vista. L'Antoni, el gendre, és bon noi també. I treballador, malgrat que per a ell el verb treballar només té sentit en tancar la porta de casa. El més trist és que l'Hortènsia té, si fa no fa, la mateixa visió que el

seu marit. Quan acabin de dinar, seguint la llei natural no escrita de repartiment de tasques, ella anirà recollint i endreçant els plats i estris i guardant-los per anar traient les postres i el termos de cafè; com ha après de la mare, l'àvia i els seus referents femenins. La Violeta intenta evitar-ho i demana sempre la col·laboració masculina, també, per sentit comú, justícia de gènere i donar exemple als seus fills, però li costa quedar-se asseguda. Si elles no patissin d'aquest mal, d'aquesta força invisible que les impulsa a alçar-se a recollir i escurar els plats, l'Antoni ho faria també, però les dues dones no s'hi poden resistir i s'hi avancen, perquè la visió de la vaixel·la de plàstic amb restes d'ossos i fortor d'allioli les impedeix relaxar-se i gaudir com cal de la sobretaula dominical. A ell potser també li desagrada, però prefereix sofrir en silenci entenent que, tal com ha après dels seus pares i avis, li pertoca resistir-s'hi, pobret! Ara que la Rosa ja no actua, només observa, és quan més s'adona d'aquest desequilibri que ha contribuït a transmetre i mantenir. Massa tard ja. Pel que fa a la Rosa, ja és massa tard per a tot, o gairebé tot.

L'Hortènsia es belluga d'un cantó a l'altre sense rumb. Està atabalada. No recorda en quina nevera ha desat la carn i a quina de les bosses hi ha entaforat la vaixel·la de plàstic. Potser convindria relaxar-se una mica, que és diumenge. Però per a ella tots els dies són gairebé iguals, les responsabilitats no varien gaire. I ara, a tocar gairebé de la setantena, continua mantenint l'agenda de tasques intacta, potser encara més sobreixida que quan en tenia trenta. Ai, si passés factura a l'Estat de totes les hores dedicades a tenir cura d'aquests súbdits que són a casa seva! Si haguessin de fer una valoració en efectiu de la seva contribució, ni la pensió màxima arribaria a abastar una desena part del temps invertit. Quan era més jove esperava i celebrava l'arribada dels petits moments extraordinaris que trencaven el ritme dels dies plans. Jornades festives, aniversaris més o menys assenyalats o trobades socials o familiars disteses. Però amb els anys ha après a estimar la rutina. Fins i tot a desitjar-la, quan alguna cosa l'altera. Se sent més còmoda bellugant-se en la quotidianitat dels matins feiners, els té més controlats. I el control suma seguretats, malgrat l'excés de feina. Darrerament no té temps ni de respirar. Els iaïos fa anys que s'estan a casa seva, són massa grans i no convé que visquin sols. La Violeta

ha tornat temporalment al domicili patern amb els bessons. Dormen a la seva antiga habitació, tots tres junts, repartits entre el llit fix i el matalàs que en surt de sota. I el seu fill, el Toni, malgrat que fa anys que s'està amb l'Oriol, la seva parella, n'entra i en surt quan vol, de casa els pares. Quan l'Oriol, que fa de visitador mèdic, s'ha d'absentar per assistir als diversos congressos en representació de la firma per a la qual treballa, el Toni passa més hores amb ells que al seu domicili. Això sí, malgrat el tràfec, per a l'Hortènsia tenir totes les ovelles del ramat dins el mateix tancat és una satisfacció.

La Violeta i el Toni acaben d'arribar al tros. Avui l'Oriol, el company del noi, és a Madrid; no seurà amb ells a taula. Els dos germans venen carregats amb les postres. La Violeta porta una plata de Sants Honorats de les grosses, que es disposa a deixar a l'interior del mas, el Toni la segueix amb una capseta de pastissos variats que li ha dut una pacient agraïda de Rasquera. Els nens s'hi apropen intentant esbrinar què s'hi amaga, sota el paper logotipat del forn. La mare els renya; encara li faran caure les postres.

I ara ja hi són tots; en sobra un, però. I en Pep, després d'intercanviar una petita conversa amb la Violeta referent als bessons, s'acomiada de la família i es dirigeix cap al vehicle. Ella l'acompanya i torna a la taula a ajudar la mare, que està una mica alterada, avui. Totes dues comencen a salar les costelles de be per entregar-les al cuiner accidental.

L'Antoni abandona l'espai de la barbacoa i s'apropa a la taula, també. Demana a la seva dona que li atansi els estris i els ingredients per preparar l'allioli. La Violeta i el Toni observen com el pare va donant voltes a la barreja de l'all i l'oli; és un moviment hipnòtic. En Narcís s'ha aixecat amb dificultats i ara és a tocar de la paret del mas, on estudia la floració dels rosers. Enguany estan ben prenyats, i la fragància arriba a taula dulcificant el moment, fent-lo més agradable.

L'estampa de recolliment familiar distès és molt agradable per a la Rosa, que analitza en silenci els moviments del seu clan. Però avui l'Hortènsia està distant, tensa. "Potser no convindria remenar-lo, el meu assumpte", es diu la iaia. No vol alterar la pau dominical. Després del menyspreu d'ahir de la seva filla, tenia pensat anunciar igualment el seu propòsit al Toni aquesta tarda, per fer-se amb algun aliat.

Però malgrat que té molt clar que tard o d'hora li ho haurà d'explicar, pensa que ara no és el moment de parlar amb el noi.

Han acabat de dinar i estan a punt d'encetar les postres. L'Hortènsia encara escura el morter. Probablement, l'allioli no la deixarà descansar com cal aquesta nit, però no s'hi pot resistir. L'Antoni l'ajuda, ell tampoc se'n sap estar. També és conscient que la tarda serà pesada. La Violeta es proposa anar a buscar la plata de Sants Honorats, però l'escena s'interromp quan se sent la cantarella d'un mòbil: és el seu. Atén primer el telèfon.

És una trucada de feina. L'apassiona, la seva professió. La troba gairebé mística, sempre envoltada de papers antics i lletres que amaguen sospirs d'altres temps. Treballa a l'Arxiu Comarcal i darrerament estan saturats. En poc més d'un any arrenca la commemoració del vuitantè aniversari de l'inici de la batalla de l'Ebre, i són molts els particulars i organismes que s'adrecen a ells sol·licitant realitzar consultes d'hemeroteca. També els que s'hi atansen per tal d'oferir-los fons documentals per custodiar i fer tractaments arxivístics. Moltes entitats i famílies continuen guardant vestigis del període de la guerra civil a la zona. Fa temps que s'ha posat sobre la taula la necessitat d'estudiar com cal aquell moment. Ella era ben joveneta quan va començar a interessar-se per aquest episodi. Molts dels seus protagonistes no n'havien donat gaire importància fins aleshores; formava part del patrimoni històric sense aixecar gaire soroll, i malgrat l'arribada de la democràcia, les pors i animadversions heretades encara eren presents. A poc a poc es va començar a posar l'accent en aquell capítol. Ara, però, mentre van desapareixent els darrers testimonis que van partir-lo, s'ha assumit la necessitat de difondre com cal el període, amb la distància que dona el temps.

La Violeta recorda com el iaio Narcís, cada cop que descobrien al tros restes de metralla o material d'artilleria, la feia apartar per evitar que prengués mal.

—No mos podem confiar mai d'estos artefactes —li deia. Potser aquests moments van marcar anys després el seu currículum acadèmic. El iaio no ha estat mai gaire amic de parlar dels desastres de la guerra, i malgrat que era massa jove, fins i tot al trenta-vuit, per anar al front, continua formant part de la darrera generació viva que va

patir-la en primera persona. El pas dels anys no ha esborrat les imatges viscudes, encara ben presents, però sempre ha defugit parlar-ne. Prop del mas es manté una cavitat que s'obre a les roques del bancal de dalt, probablement utilitzada com a aixopluc temporal per als soldats o magatzem de material bèl·lic durant el conflicte. Molts ebrencs guarden encara restes de les petjades que la batalla va deixar a la zona en forma de bombes, metralla o objectes dels combatents que testimonien el pas per les seves terres. A la Violeta i el Toni els agradava molt jugar a l'espai del bancal de dalt, van créixer buscant relíquies antigues al tros. Tots aquests vestigis continuen formant part del paisatge de la zona i dels relats dels protagonistes que en queden; molt pocs, ja.

La Violeta s'aixeca de la taula. A l'altre costat del telèfon algú li comunica que, des del Servei Territorial de Cultura, es planifiquen un seguit de jornades al voltant de la batalla de l'Ebre que s'allargaran durant tot l'any. L'informa *off the record* que demà li oferiran oficialment el comissariat d'una exposició documental itinerant que s'anirà traslladant pels diversos territoris que van protagonitzar la batalla; és la cirereta del projecte. El seu interlocutor li trasllada la necessitat de rumiar-s'ho amb celeritat i donar una resposta ràpida. No té gaire temps per plantejar-s'ho, si ho refusa tenen un altre nom preparat: un antic company de facultat que treballa com a tècnic de cultura per a la Diputació. Ell es va decantar per la història antiga i no té un currículum tan vast ni tan oportú com el seu, per gestionar l'esdeveniment. No entén per què és també a la llista.

L'Hortènsia renya el Jan, que juga a futbol massa a prop de la taula.

—Assossegueu-vos una mica; és una trucada important de feina!
—La Violeta retira la pilota al nen mentre continua parlant per l'aparell. Comença a allunyar-se cap a la banda de la barbacoa per evitar que els crits dels seus fills destorbin la conversa telefònica.

La Rosa observa com la seva neta riu amb el telèfon enganxat a l'orella. “Vaig néixer massa prompte”, es diu. A ella també li hauria agradat molt poder convertir la seva passió en la seva professió i combinar-la amb la criança de la nena, la iaia i les tasques domèstiques, però l'angoixa va paralitzar-la quan va tenir l'oportunitat de

llançar-hi. De petita es recorda sempre envoltada de papers, llapis i carbonets. Eren un bé escàs, en aquell temps. Les poques monedes que l'àvia li preparava els diumenges per al raspall de l'església, les anava estalviant per comprar paper i llapis a la merceria. El mossèn no va ser mai sant de la seva devoció. Ni la missa tampoc. A les golfes de casa, al costat de l'escampall d'ametlles a punt per assecar i sota els enfilalls de tomaques penjades, estenia els seus papers atapeïts de dibuixos monocromàtics. Sempre duia les mans negres i emmascarades. Amb els anys va començar a practicar també la seva destresa amb els pinzells, tot acolorint les estampes. Fa temps, però, que va apartar-se de tot, llenços, olis, carbonet i policromies pastellades. Sempre hi ha inici i un final. Res és etern.

La Violeta torna a seure i comparteix amb la família la conversa que acaba de concloure. Està neguitosa. S'aixeca novament, sense deixar de xerrar, entra al mas i en surt amb les postres, que deixa al centre de la taula. Destapa el paper que cobreix els dolços. Tots s'hi aboquen. El Toni treu del frigorífic portàtil una ampolla de Sol i Serena. El vimblanc vinebrenc és ben fresquet. Aquest vi dolç li treu l'amargor del cafè i li deixa als llavis una sensació de dolçor i una aroma de panses que és glòria beneïda. A la Ribera d'Ebre hauríem de tenir una denominació d'origen pròpia només per poder entronitzar com cal aquest líquid dolcet que les terres, molts cops assedegades —malgrat ser veïnes porta a porta de l'aigua—, el sol i la paciència, espremen dels bancals ebrencs.

La Rosa no deixa d'observar la seva neta. Té molta sort, pensa. Tots escolten el seu relat; continua exposant-los el motiu de la trucada. Està nerviosa, té moltes ganes d'acceptar la proposta que acaba de rebre. Quan es faci oficial, però, l'ha d'estudiar amb calma, perquè hi haurà de dedicar molt temps, molt més del que disposa. Entre la feina, els nens i les col·laboracions que ha començat a engegar amb una publicació digital de difusió històrica, li faltaran hores. I, per acabar-ho d'arrodonir, també hi ha l'assumpte del pis, que vol resoldre com més aviat millor. Fa massa mesos que s'està a casa els pares. Ara hi ha dies que es penedeix de no haver acceptat l'ofertament d'en Pep, que va plantejar-li continuar al domicili conjugal amb els bessons fins a trobar un lloc a la seva mida. Potser hauria hagut d'esperar una

mica i pensar-s'ho amb calma. Inicialment, van acordar mantenir un règim de custòdia compartida en el qual als nens no els calgués desplaçar-se de domicili, però en Pep va fer marxa enrere. La seva situació familiar és complicada. En poc més de tres anys ha enterrat els pares i no pot comptar amb ningú al cercle familiar per donar-li un cop de mà amb els bessons. Probablement, els seus fills haurien d'haver continuat passant més temps amb la Violeta que amb ell, malgrat que davant el jutge haguessin resolt un altre règim. Per això, finalment, van acordar que de moment ella es faria càrrec dels nens, que anirien amb el pare en caps de setmana alterns. En Pep va insistir que no calia que deixessin la casa, i va oferir-se a canviar ell de residència, però la Violeta és tossuda de mena i, en comptes de mantenir durant un marge de temps el seu domicili a la casa comuna, va decidir prescindir de tanta amplitud. Els darrers anys l'excés d'espai, paradoxalment, a ella l'havia engabiat.

La Violeta no para de xerrar emocionada mentre dona voltes a la cullereta del cafè. La iaia Rosa ha tancat el pla i s'ha quedat amb la vista travada a la tassa, atreta pels giravolts del petit objecte de plàstic, i torna anys enrere. Es veu a si mateixa en plena joventut cuidant la iaia Pilar, molt anciana, i l'Hortènsia, sempre entre les seves faldilles. El Narcís va condicionar-li les golfes perquè no deixés de pintar, però tampoc disposava de gaire temps per pujar-hi. Si hagués tingut rentadora i la roomba que dona voltes a casa la seva filla, potser hi hauria tingut més tirada, al pis de dalt. La Rosa va quedar òrfena de ben joveneta. L'Agustí, el pare, va morir el juliol de quaranta a Tarragona després d'un judici exprés i uns quants mesos a la Torre del Pretori, a la presó de Pilats. Ella continua guardant l'últim dibuix que va fer-li l'Agustí i que li va arribar de Pilats amb la seva darrera carta. La mare el va sobreviure pocs mesos; la debilitat dels seus ossos i una pneumònia fulminant i letal van endur-se-la massa aviat. La Rosa va anar a viure amb la Pilar, l'àvia materna, fins que va deixar la solteria de la mà del Narcís, però anys després van haver de tornar al seu costat per fer-se'n càrrec. La iaia Pilar li va donar molta feina. Quan l'Hortènsia va deixar de mullar els llençols, l'anciana va començar a embrutar-los cada nit, pobreta. I va ser així durant gairebé deu anys. La Rosa se l'estimava molt, la iaia, però va furtar-li part de la seva joventut. La

Pilar només en va ser conscient al principi, de la seva decadència, la demència va allunyar-la del món i de la seva neta, malgrat ser al seu costat. Després de l'anciana, al mateix llit, s'hi va estar també la Teresa, la seva sogra. “Tota una vida dedicada als altres”, es repeteix. “Ai, si tornés a néixer!”

—És una gran oportunitat, filla. Los hi has de dir que sí. No t'ho pensis tant. —L'Hortènsia anima la seva filla a acceptar la proposta, quan es formalitzi, i l'Antoni també.

En aquests moments la Violeta està sobrepassada. Ells hi insisteixen; pels nens no ha de patir. Ara són a casa seva, però quan canviï de domicili també se'n poden ocupar, si necessita més hores per dedicar al nou càrrec. A més a més, és una feina temporal. No cal que es plantegi un moviment d'horaris a llarg termini. El Toni també l'engresca a acceptar-ho i s'ofereix a fer de tiet. Però ella s'ho ha d'estudiar ben estudiat, no vol carregar en excés els pares, i darrerament no pot comptar gaire amb en Pep. Ell fa mesos que viatja periòdicament a Barcelona. No pot dir que es despreocupi totalment dels bessons; considera que és un bon pare i intenta sempre estar pendent de la seva educació, però el dia té vint-i-quatre hores i hauria de començar a assumir que els nens volen temps. A vegades s'han de calibrar les prioritats. Ella també en té molta, de feina, però mentre el terra continuï sent adherent, el sostre de vidre no acabarà mai de badar-se. En Pep és el director d'una escola pública a Reus, a tres quarts d'hora de casa, i en lloc d'intentar el trasllat a un col·legi més a prop del poble fa un parell d'anys va embarcar el centre en una flamant proposta, adherir-la a Nova l'Escola XXI, un projecte pedagògic que aposta per un canvi de paradigma educatiu. A més a més, s'hi va afegir també a títol personal, tot fent valer la seva condició de pedagog amb noves aportacions. El fet és que es poden comptar amb els dits d'una mà, des que van engegar els darrers dos cursos, els vespres que ha arribat a temps per dutxar els bessons i seure amb ells a sopar. Al final tot ha petat.

El Toni continua animant la seva germana; a ell li agraden molt, les criatures. També tot allò que tingui a veure amb el tracte personal i la cura de la gent. És infermer i treballa a l'hospital comarcal. La part que més l'atrau de la seva feina és el contacte amb els paci-

ents. Torna a oferir-se com a abnegat tiet i, quan hagi d'engegar la mudança, com a camàlic forçut. La Violeta l'abraça. Riu. La decisió ja està presa, però vol continuar donant-hi voltes al coixí. Ho fa sovint, quan l'insomni ocasional l'aboca a l'anàlisi minuciosa dels moviments de la jornada que ha acabat. Potser els darrers mesos no és tan ocasional, però.

La tarda s'ha allargat al voltant de la taula i el cel comença a entelar-se. Els núvols de març, que s'apropen a bon ritme, anuncien tempesta. Tots, excepte els dos iaïos, comencen a recollir la paradeta sense entretenir-se. Els nens també hi col·laboren. S'han d'espavilar, si l'aigua cau amb molta força el camí d'accés al mas s'enfanga, i els costa desplaçar els vehicles.

Els cotxes ja estan gairebé carregats i els nens han agafat seient.

—T'ha comentat alguna cosa més, la iaia, d'allò que mos va dir ahir? —demana l'Hortènsia a la seva filla.

—De moment no, mama. Però segur que ho tornarà a remenar en algun moment o altre. —La Violeta somriu. L'Hortènsia no hi veu la gràcia. —Vaig a ajudar-la a entrar al cotxe.

La Rosa fa temps que els demana d'anar amb la Palmira, una vella amiga, a la residència d'avis situada a la part alta del poble. L'Hortènsia li ha repetit diverses vegades que, mentre ella pugui fer-se'n càrrec, no hi tenen res a fer, allí, i tampoc poden tornar a casa seva; no estan en condicions de viure sols. A més a més, no poden trencar el contracte amb els llogaters que s'hi estan ara. Però la declaració d'ahir de la mare ha traspassat tots els límits, ha fet vessar la tassa que fa mesos s'omple a pleret i l'ha saturat. Avui no ha deixat de pensar en el pare.

La Rosa camina cap al cotxe del bracet de la Violeta. S'atura.

—Que no et passi pel cap dir-los que no! —diu a la seva neta prement-li amb força el braç. I torna a agafar el pas amb parsimònia, coixejant.

—Què dius, iaia? —La Violeta no l'ha sentit bé i s'ajup per escoltar-la millor. S'aturen per facilitar la conversa.

—Que, amb los anys, no només t'acaba passant factura el que has fet; també el que has deixat de fer, filla.

—Sí, iaia. —La Violeta la mira amb tendresa, sap que ella ha estat sempre la nineta dels seus ulls, des que era petita. Continuen avançant i la Rosa es torna a aturar.

—Si necessites diners, naltros te podem ajudar —li diu gairebé a cau d'orella. La iaia s'ofereix per sufragar alguna cosa, no sap ben bé el què. És l'únic que pot oferir-li. Quan van néixer els bessons encara va canviar més d'un bolquer. Ara ni tan sols per a això serviria. Les mans ja li fan figa.

—No, iaia. Gràcies. Per això no has de patir. —Li fa un petó a la galta i arrenca altre cop el pas.

Ja trona i comencen a caure les primeres gotes d'aigua, encara molt minses. Una ràfega sobtada de vent precedeix l'aiguat imminent i els esvalota els cabells.

En Narcís ja és dins el vehicle i observa el ball dels rosers grim-paires que cobreixen la façana blanca del mas. L'arbust cedeix al vent i el moviment desfulla alguna de les roses, que deixen anar els seus pètals humits.

—Espavil, madame, que encara et xoparàs! —crida des del cotxe a la seva dona. Aquesta rosa encara és la que més atencions necessita.

ÍNDEX

HIVERN	7
PRIMAVERA	99
ESTIU	133
TARDOR.....	141
HIVERN	157